

г) динамичната връзка между общокултурната ценност на оригинала и потребността от нея на читателите на превода.

С подчертано внимание е разработен въпросът за архаичността и архаизирането, който се илюстрира с интересни примери от съвременни преводи на старинни български произведения, като Житието на Софроний Врачански, Историята на Пансий, Панонските легенди и пр. Отбелязва се различният подход на двама немски преводачи (Рандов и Хербот) към историческия материал.

Приложен към изследвания в сборника материал, историческият принцип означава:

1) че трябва да се държи сметка за причините за избора на дадено произведение за превод;

2) как е било възприето то на времето и как се възприема сега;

3) какво говори на своя и какво — на чуждия читател;

4) кога и защо се възобновява интересът към него;

5) какво ново се наблюдава във възприемането му и как се обяснява то;

6) как се проявява приемствеността в превода;

7) исторически обусловени промени в преводаческия метод;

8) традиция и новаторство в работата на преводачите;

9) отражение на индивидуалността на преводача в превода;

10) грижа за езика — обогатяване и усъвършенстване на изразните му възможности;

11) обогатяване на българската поезика. За всичко това ще трябва да се държи сметка в бъдещите публикации, предвидени в дългосрочната програма на Съюза на преводачите в България.

Накрая ще подчертаем, че въпреки посочените слабости сборникът „Преводът и българската култура“ е успех за Съюза на преводачите. Той дава много на читателя и ще съдейства за издигането на неговата литературна и обща култура и за повишаване на престижа на преводачите. Макар че се появи неотдавна, той вече не се нуждае от реклама и ще изчезне бързо от книжарниците.

*Иванка Васева*

WERNER HERDEN. WEGE ZUR VOLKSFRONT SCHRIFTSTELLER IM ANTIFASCHISTISCHEN BÜNDNIS. Akademie-Verlag, Berlin, 1978. 236 S. ВЕРНЕР ХЕРДЕН. ПЪТИЦАТА КЪМ НАРОДНИЯ ФРОНТ И МЯСТОТО НА ПИСАТЕЛИТЕ В АНТИФАШИСТКИЯ СЪЮЗ. Академи-Ферлаг, Берлин, 1978. 236 с.

Вниманието ни към книгата беше привлечено преди всичко от една от главите ѝ, посветена на „Приноса на Георги Димитров

за създаване на Народен фронт в анстката литература“, която разкрива разглеждан досега аспект от много: дейност на българския революционер; тег на международното комунистическо работническо движение. Този повод кара да се запозная по-задълбочено гата на В. Хербен.

Основната ѝ тема, съдържаща се в заглавието, са връзките и съвм работа на социалистически и прог буржоазни писатели, обединени от на Народния фронт в Германия и по време на фашисткия режим. Този означава за областта на културата и турата още по-тясно да се свърже пр на буржоазните немски писатели и х изкуството с борбата на прогресивнот циалистическо течение в тази област. обединение, намерило своето място в бата срещу фашизма и войната, дава измерение на търсените от буржоазни сатели хуманни алтернативни позиции мо съществуващото общество и им раз възможност да се издигнат до „револю но самосъзнание“, което Ленин опре като основен принцип и въздействие на с ната стратегия.

В отделните глави на книгата, които обединяват от общата изходна точка на следване и вътрешна обусловеност на мите, се разглеждат позициите на писател в емиграция, съпротивата срещу фашизмот варварство в областта на културата както и ролята и дейността на редица антифашистки списания, антологии и други издания. Приведените многобройни примери и някои досега малко известни факти изясняват активния дял на литературата в борбата и идейното израстване на масите, свързана с Народния фронт. Сред всички студии социално място се пада на тази, която разглежда приноса на Г. Димитров за издигане на Народен фронт между немските писатели: защо дейността на българския комунистически деец в тази област е от организационно и методологическо естество и значение. Тя служи като теоретическа основа и бъдещата съвместна работа на немски социалистически и прогресивни буржоазни писатели.

Още през 1936 г. в статията си „Степеността на мира“ Хайнрих Ман високо оценява приноса на Г. Димитров за теоретическата подготовка и практическото осъществяване на Народния фронт — дейност, която според немския писател започва още с излизането на Димитров на Лайпцигския процес и достига кулминационната си точка чрез разработване стратегията на политиката на Народен фронт по време на VII конгрес на Комунистическия интернационал. Друго доказателство за пропагандираното от Димитров единство в областта на културата е неговото изявление на Международния конгрес на студентите през декември 1934 г.

За студентите, за всички интелектуалци, които не желаят да бъдат използвани за разрушение и варваризъм, а искат да поставят силите си в служба на човечеството и на неговия прогрес, има само един път: да застанат на страната на борещия се пролетариат и да се наредят в редовете на единния фронт срещу войната и фашизма, да поемат борбата срещу капиталистическата система."

Активната дейност на Димитров и присъства на VII конгрес на Комунистическия интернационал линия към обединение на антифашистките сили намират жив и широк резонанс в политическите прояви и литературното творчество на Максим Горки, Аври Барбюс, Йоханес Бехер, Мартин Андерсен Нексъ, Атила Йозеф, Тодор Павлов и много други писатели. Това е и основната тема на разговорите и срещите, които след есента на 1934 г. социалистическите писатели и буржоазните представители на хуманизма провеждат като подготовка на Международния конгрес на писателите-антифашисти през 1935 г.

През 1935 г. Г. Димитров говори в Москва пред културни дейци, между които са и много немски писатели-антифашисти. Особено силно въздействие върху аудиторията оказват думите на Димитров за способността на литературата дълбоко и трайно да въздействува върху мислите, чувствата и активността на хората, както и да спомага за изграждането на революционен мироглед. Следващите месеци и години пораждат тесни контакти на редица немски писатели-антифашисти с Димитров, който всецяло подкрепя усилията им за създаване на единен фронт в областта на културата и литературата. Тук бихме посочили няколко примера, които са само загатнати в книгата на В. Херден, без да се отдели полагаемото им се значение, или въобще липсват. В писмото си до Г. Димитров от 12.III.1935 г. Йоханес Бехер изтъква, че комунистическият трибун ясно е определил задачата, стояща пред революционните писатели. Едновременно с това Бехер дава и подробен отчет за творческите успехи и планове на редица немски писатели-антифашисти. А писмото на Вили Бредел от 23.III.1942 г. също до Г. Димитров разкрива съвместната работа на немските социалистически писатели-емигранти в СССР с Димитров. Повод е издаването на антифашистка белетристика на немски език по конкретен план на Бехер и Бредел при подкрепата и съдействието на Димитров. Тази дружба и сътрудничество между българския революционер и немските писатели датира от времето на Лайпцигския процес, когато мнозина му посвещават свои произведения, а Бехер, Бредел, Ерпенек, Волф и Вайнерт се обръщат към него с писмо в знак на уважение и възхищение пред подвига му. Както знаем от едно изследване на българския германист Стефан Станчев, именно Вили Бре-

дел по-късно в романа си „Внуците“ (1953) успява най-сполучливо от всички немски писатели-антифашисти в художествена форма да пресъздаде въздействието на Г. Димитров върху немските антифашисти. Особено недвусмислено за това влияние на Г. Димитров върху писателите при осъществяването на идеята за единен фронт говори писмото на Фридрих Волф до Димитров от 4.IV.1936 г.: „Миналата година Вие говорихте пред нас, писателите, и изисквахте с право да създаваме герои, които да служат като пример в нашата днешна борба. Аз се опитах да направя това, моля за Вашите съвети. Колко силно театърът може да въздействува за изграждането на антифашистки единен фронт, доказват представянията на моя „Професор Мамлок“ в театралния дом в Цюрих и напоследък в националния театър в Осло."

Авторът на книгата открива конструктивен характер и голямо значение за обединението на представителите на немската антифашистка литература във формулираните от Димитров позиции за възприемане, съхранение и развитие на прогресивните исторически традиции. Импулси за творчество под този аспект се съдържат в програмната му реч пред VII конгрес на Комунистическия интернационал:

„Нас ни интересува всеки важен въпрос не само на настоящето и бъдещето, но и на миналото на нашия собствен народ."

(Според нас не по-малко важна е и друга част от същата реч, която недвусмислено поставя въпроса за съхранение на положителното и жизненото в историческото културно минало на народите: „Тези комунисти... които нищо не правят... за да свържат своята сегашна борба с неговите (на народа — б. а.) революционни традиции в миналото — тези комунисти доброволно предоставят на фашистките фалшификатори всичко, което е ценно в историческото минало на нацията..." )

Въз основа на редица примери в книгата се констатира, че влиянието на Димитров и неговите концепции за единен фронт, за въздействуващата сила на литературата и за съхранението и преработката на прогресивните исторически традиции се проявява отначало в засиленото предпочитание към исторически сюжети и материали от страна на авторите. Показателно в това отношение е и становището на Вили Бредел, че немските писатели-антифашисти по онова време още не са художествено пресъздавали делата на героите на немския народ, като Томас Мюнцер, Флорян Гайер, Улрих фон Хутел, нито събитията от Селската война и др., все още не са творчески преосмислили първите години и десетилетия на немското работническо движение и че тези задачи и цели трябва да се свържат с акцентирание на борбата срещу фашисткото изопачаване и фалшифициране на историческите истини.

Изхождайки от тези факти, В. Херден стига до извода, че повдигнатите от Димитров въпроси и дискусия не се ограничават само до сюжетта и историческата обвързаност на литературата, колкото и важни да са те. Неговите схващания и неговият апел към писателите допринасят за изясняване на отношението между история и настояще, на историческата роля на работническата класа в антиимпериалистическата борба и на естетическите изходни позиции за развитието на антифашистката литература. Доколко това е вярно, свидетелствуват разговорите на Й. Бехер с Хайнрих Ман, Томас Ман, Лион Фойхтвангер, Оскар Мария Граф и Франц Карл Вайскопф, чрез които се подготвя дейността на прогресивните автори срещу фашистката заплаха за културата и хуманизма в Европа, а въпросът за Народния фронт се свързва тясно с отношението на писателите към традицията и културното наследство.

Конкретния ход на създаване на Народния фронт и сътрудничеството между писатели-комунисти и прогресивни буржоазни писатели авторът проследява убедително и с помощта на много факти в главите „Защитата на културата — изходна точка и формула за разбирателство в антифашистката борба“, „Защитата се нарича антифашистска борба. Принос на буржоазно-хуманистичните писатели към дискусията за единен фронт“, „Хайнрих Ман и Йоханес Бехер. Културнополитически аспекти на отношението между двамата писатели“ и др.

Силен интерес събужда главата, посветена на печатните издания — вестници, списания и годишници — на писателите от Народния фронт. През периода 1933—1935 г. ролята на печатен орган на немските писатели в емиграция играе издаваното в Прага списание „Нойе дойче блетер“. Поставила си за цел да задълбочи сътрудничеството между социалистическите и прогресивните буржоазни писатели в борбата срещу фашизма, редакцията на списанието привлича дори онези буржоазни антифашисти, които все още не стоят на класови позиции и не прозират икономическите и идеологическите корени на фашизма. По този начин за сътрудничество с литературни и публицистични материали наред със социалистическите писатели са привлечени автори като Якоб Вассерман, Валтер Меринг, Херман Кестен, Рудолф Олден и Ариолд Цвайг. Същевременно списанието поддържа връзки с антифашистски писателски групи в самата Германия, макар че в това отношение се натъква и на отказ: Томас Ман не се включва в работата на списанието, защото през лятото на 1933 г. той все още разчита на берлинското си издателство и възможността да издава в Германия, а Карл Цукмайер отказва сътрудничество поради неразбиране на историческата необходимост от съвместна антифашистка борба.

Значителен е и приносът на седмичното издание „Егген-ангриф“, излизащо също в Прага през първите години на емиграция от страниците на което антифашистките сатели вземат отношение спрямо липсващите им от немско поданство. Чрез други материали в това списание те се застъпват за освобождаването на Ернст Телман, Балдер Олден и Ернст Толер разказват за пътванията си из Съветския съюз.

Не по-малко важна роля в дискусията за задачите и целите на антифашисткия единен фронт играе излизащото също в Прага издана стровано списание „А И Ц“ (Арбайтер-Имстрикте-Цайтунг), обединяващо антифашистски с различен произход и възгледи. В една от книжките на списанието през 1935 г. се помещават обширни материали за Георги Димитров, като неговата защита пред фашисткия съд се свързва с развитието и стратегията на Народния фронт.

Макар че тези възможности за публикации са важни и допринасят за сплотяване на антифашистките сили, те не могат да покрийт необходимостта от самостоятелно литературно списание на антифашистката емиграция. Особено належащо става създаването на печатен орган, след като около 1935—1936 г. редица списания прекратяват своето съществуване. При тези обстоятелства инициативата на Йоханес Бехер още на Международния конгрес на писателите за защита на културата през юни 1935 г. в Париж се провеждат разговори за основаване на литературно списание в емиграция. Бертолт Брехт, Вили Бредел и Лион Фойхтвангер изразяват готовност да се заемат с оформлението и издаването на подобно списание. Идеята се осъществява с помощта на водещи съветски писатели, като Максим Горьки, Александър Фадеев и Михаил Колцов, през лятото на 1936 г. в Москва. По този повод Й. Бехер пише, че „никога досега издаването на едно списание не е имало толкова малко нужда да се обоснове, както новото списание „Дас Ворт“ („Дума“); защото никога досега най-значителните представители на една голяма литература не са се намирали в състояние, в което днес са повечето съвременни немски писатели...“ Много скоро месечникът „Дас Ворт“ в съответствие със своята задача и цел събира около себе си кръг от антифашистски и демократично настроени автори — от комунисти до християндемократи, от безпартийни до националисти, — които се обединяват въпреки по-някога огромната си географска отдалеченост в защита на застрашената от фашизма култура. Органът на Народния фронт в областта на литературата се разпространява из цяла Европа, в Ню Йорк, Индия и Австралия. Като сътрудници са привлечени видни представители на немската социалистическа литература, като Йоханес Бехер, Бертолт Брехт, Ханс Марквид, Лудвиг Рен, Ана Зегерс, Ерих Вайнерт, Фридрих Волф, както

и редица писатели — представители на буржоазния хуманизъм, като Алфред Дьоблин, Оскар Мария Граф, Томас Ман, Хайнрих Ман, Ернст Толер, Стефан Цвайг и др. Разкази и повести, репортажи и стихотворения, откъси от по-големи епически и драматически творби на тема антифашистката съпротива, социалистическото строителство в СССР, Испанската война и др. намират място на страниците на списанието.

Авторът успешно описува многостранните аспекти на постигнатото чрез списанието въздействие върху читатели, културни среди и широка общественост. Чрез факти той показва, че неговата цел не остава единствено протестът срещу унищожаването на духовни ценности, но и разкриване на хуманния характер на антифашистката борба. От страниците на списанието се доказва и интернационалният характер на борбата срещу фашизма и на антифашистката литература. В една от последните му книжки Хайнрих Ман пише, че културата може да бъде защитена единствено в международен мащаб и че привържениците на демокрацията трябва да образуват единен блок, ако искат да оцелеят. Интернационалният характер на списанието и неговата значимост като печатен орган се подчертават и от обстоятелството, че в него са отпечатват творби на Горки, Фадеев, Алексей Толстой, Михаил Колцов, Аркади Первенцев, съветски поети и др. Цялостният облик на списанието и естеството на поместените в него материали дават право на автора на книгата да обобщи, че то се е превърнало в духовен фокус на свързаната с Народния фронт литература, в изразител на антифашисткия съюз между социалистически и прогресивни буржоазни писатели.

Наред с този основен принос списанието спомага за изясняването на някои теорети-

чески въпроси. Особена стойност има проведената през септември 1937 г. дискусия за оценката и мястото на експресионизма в литературата. В това отношение са интересни от литературнокритически аспект възгледите на Алфред Курела, че духът на експресионизма е предвестник и причина за фашизма, на Херварт Валден и Рудолф Леонхард, че не бива експресионизмът да се отъждествява с фашистката идеология и че наред с отавления фашист Готфрид Бен съществуват и прогресивни представители на експресионизма. Ернст Блох, Хайнрих Фогелер, Густав фон Вангенхайм и др. се обявяват за диференцирана оценка на експресионизма и принадлежащите му творци. Дискусията излиза извън тесните рамки за предмета на изкуството при експресионизма и се насочва към изясняване естетическите позиции на антифашисткото движение и на връзката между традиция и настояще, към системно и всеобщо преодоляване на формализма и декадентството.

Приносният характер на книгата се дължи на няколко нейни качества и страни. На първо място поставяме материала за Г. Димитров, който разкрива малко известен аспект от дейността на българския стратег на международното комунистическо движение и преди всичко неговата помощ и значение за обединението на всички немски прогресивни писатели в борбата срещу фашизма. Книгата конкретно и задълбочено излага съвместната работа на социалистически и прогресивни буржоазни писатели в защита на културата и традицията от фашисткото варварство и за изработване на единни нравствено-естетически позиции. Не можем да не отбележим, че книгата тежи на мястото си и чрез включения в нея огромен материал за т. нар. литература в емиграция.

*Веселин Вапорджиев*

## SOMMAIRE

|                                                                                                              |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Acad. Emile Guéorgiev                                                                                        | 3   |
| Ilia Todorov — „Le Diacre Vassil Levski“                                                                     | 5   |
| Eléna Dimitrova — Le style du poète Nicolas Fournadjiev                                                      | 27  |
| Edwine Sougarev — Entre la Balance des hésitations et la Flamme de la Révolution                             | 52  |
| Igor Zolotousky (Moscou) — Blok et Gogol                                                                     | 72  |
| <i>Chefs-d'œuvre de la pensée esthétique mondiale</i>                                                        |     |
| Miguel de Unamuno — Deux essais<br>(Le chevalier de la Triste Figure)                                        | 84  |
| (De l'érudition et la critique)                                                                              | 94  |
| <i>Problèmes de la traduction poétique</i>                                                                   |     |
| Nino Nicolov — Dans le monde légendaire de l'enfance                                                         | 108 |
| Entcho Moutafov — Les traductions des livres sur les arts — 1981                                             | 117 |
| <i>Communications scientifiques</i>                                                                          |     |
| Violéta Pénév — Mémoires de Nicolas Pénév pour son frère prof. Bojan Pénév                                   | 126 |
| Christo Doudevski — Nicolas Ostrovsky et son roman „Et l'Acier fut trempé“<br>chez nous (nouveaux matériaux) | 128 |
| <i>A travers la presse étrangère</i>                                                                         |     |
| Lu dans les revues littéraires de RFA, d'Italie et d'Espagne                                                 | 138 |
| <i>Revue</i>                                                                                                 |     |
| Ghéorghi Tzankov — „Les chemins du symbolisme bulgare“, par Stojan Iliev                                     | 144 |
| Ivanca Vasseva — „La traduction et la culture bulgare“                                                       | 147 |
| Vesséline Vapordjiev — Werner Herden — „Wege zur Volksfront Schriftsteller im antifaschistischen Bündnis“    | 150 |

СП. „ЛИТЕРАТУРНА МИСЪЛ“ ПРИЕМА ЗА ПУБЛИКУВАНЕ СТАТИИ С ОБЕМ  
ДО 40 СТАНДАРТНИ МАШИНОПИСНИ СТРАНИЦИ. РЪКОПИСИ, НАДВИШАВАЩИ  
ТОЗИ РАЗМЕР, НЕ СЕ РАЗГЛЕЖДАТ ОТ РЕДКОЛЕГИЯТА

Адрес на редакцията: сп. „Литературна мисъл“, ул. „Чапаев“ 52,  
бл. 9, 1113 София, тел. 73-31 (вътр. 39-94)

© Институт за литература  
при БАН  
1982  
с/о Jussautor, Sofia

Технически редактор *К. Иванова*

Далена за набор на 22. VI. 1982 г.

Печатни коли 9,63

Издателски коли 12,48

Подписана за печат на 25. X. 1982 г.

Тираж 1640

Коректор *Св. Тодорова*

Формат 700/1000/16  
Изд. индекс 8892

Печатница на Издателството на Българската академия на науките  
1113 София, ул. „Акад. Г. Бончев“

Поръчка № 363